

NUTEISTŪJŲ IKI GYVOS GALVOS ŠEIMOS PSICHOTERAPIJOS POREIKIS

Doc. dr. Gediminas Navaitis

Lietuvos teisės universitetas, Socialinio darbo fakultetas,
Socialinio darbo ir edukologijos katedra, Ateities g. 20, 2056 Vilnius
Telefonas 71 46 91
Elektroninis paštas gedimin.n@post.5ci.lt

Pateikta 2000 m. spalio 17 d.

Parengta spausdinti 2001 m. sausio 3 d.

*Recenzavo Vilniaus universiteto Bendrosios ir pedagoginės psichologijos katedros vyr. asistentas
dr. V. Navickas ir Lietuvos teisės universiteto Socialinio darbo fakulteto Socialinio darbo ir edukologijos
katedros prof. habil. dr. D. Beresnevičienė*

S a n t r a u k a

Straipsnyje formuluojamos nuteistųjų šeimos psichoterapijos prielaidos. Pažymima, kad tokia psichoterapija gali būti suprantama kaip esamų santykių korekcija ir kaip emocinių problemų, kilusių genetinėse šeimose, tyrimas, kuris padeda individui tapti brandesniam.

Straipsnyje pateikiami kai kurie nuteistųjų iki gyvos galvos psichologinio tyrimo duomenys, kurie pakankamai apibūdina šio tipo nuteistuosius. Tyrimas atliktas 1999 m., tirti 49 nuteistieji iki gyvos galvos.

Svarbiausieji tyrime nustatyti faktai, svarbūs vertinant šeimos psichoterapijos poreikį, yra šie: nuteistųjų iki gyvos galvos psichologinė pozicija yra itin gynybiška. Ji kliudo jiems suvokti esamų emocinių išgyvenimų bei genetinėje šeimoje buvusių santykių sąsajas: didelė nuteistųjų dalis užaugo šeimose, kurioms buvo būdinga permaininga vaikų elgesio kontrolė, kuriose tėvo vaidmuo buvo sumenkęs; nuteistieji suprastintai vertina psichologinę pagalbą, labiau tikisi suvaržymų sumažinimo nei asmenybės problemų sprendimo.

Apibendrinant surinktus duomenis, galima teigti, kad ne mažiau kaip 16 proc. nuteistųjų spręsti emocines problemas galėtų padėti šeimos psichoterapija, o dar 30–35 proc. – ji galėtų būti naudinga, tačiau nuteistieji nėra pasirengę tokią pagalbą priimti.

ĮVADAS

Šeimos psichoterapija neretai suprantama kaip sutuoktinių ar tėvų ir vaikų santykių profesionalus psichologinis koregavimas, nors gana paplitęs ir kitas požiūris, kai šeimos psichoterapija traktuojama kaip intrapsichinių struktūrų, kilusių iš šeimoje buvusių tarpasmeninių santykių, tyrimas. Tokia psichoterapija – tai individo psichoterapija, kai aiškinant ir koreguojant jo bendravimą su tėvais ar juos pakeitusiais svarbiais asmenimis patirtį padeda individui tapti brandesniam, o drauge įveikti asmeninius bei tarpasmeninius konfliktus.

Šiais aspektais psichoterapinė parama nuteistiesiems iki gyvos galvos tiek Lietuvoje, tiek užsienio šalyse tirta tikrai nepakankamai.

Straipsnio tikslas – apžvelgti teorines nuteistųjų iki gyvos galvos šeimos psichoterapijos prielaidas ir empirinio tyrimo duomenis, rodančius tokios psichoterapijos poreikį.

TEORINĖS NUTEISTŪJŲ IKI GYVOS GALVOS ŠEIMOS PSICHOTERAPIJOS PRIELAIDOS

Šiuo metu yra susiformavę keliolika svarbiausių šeimos psichoterapijos teorinių modelių. Daugelis iš jų pabrėžia tiesioginį visų šeimos narių psichoterapinį ryšį su konsultantu. Tokia darbo kryptis vargu ar būtų įgyvendinama tiriant ir koreguojant nuteistųjų, tuo labiau nuteistųjų iki gyvos galvos, psichologines problemas. Jas įveikiant tikslingiau orientuotis į šeimos kaip transgeneracinės emocinės sistemos, kuriai priklauso visi nebeegzistuojantys bei erdviškai atskirti jos nariai, sampratą.

Šeimos emocinė sistema veikia joje augančius vaikus ir formuoja jų asmenybes. Kaip nurodo M. Bovenas, apibendrintai galima skirti dvi asmenybės formavimosi kryptis, kurios ugdo „atsiskyrusius, nepriklausomus, diferencijuotus nuo šeimos arba pajungtus, priklausomus, susietus, „sulydytus“ su šeima asmenybės tipus“ [1, p. 77]. Jo nuomone, diferenciacijos nuo šeimos procesas yra ir asmenybės brandos procesas, kuriame iš pradžių suvokiamas savęs atskyrimas nuo motinos, vėliau įgyjamas aiškesnis savo reikmių, jausmų, minčių diferencijuotas suvokimas, kai jausmai imami atsieti nuo intelektualinių išvadų, o šios – nuo poreikių. Nesėkminga diferenciacija ugdo priešingą asmenybės tipą – susietus su šeima, rigidiškus žmones, kurie labiau vadovaujasi emocijomis nei intelektualinėmis išvadomis bei neskiria savųjų emocijų nuo poreikių.

Visiška diferenciacija nuo genetinės šeimos emocinės sistemos yra tik teorinis idealas, bet jis nurodo psichologinių ar socialinių problemų tapimo ypatumus. Kartu reikia pažymėti, kad pats savaimė nediferencijuotumas nėra šių problemų priežastis, o tik viena svarbiausių jų prielaidų. Ekonominiai, fiziniai, psichiniai stresoriai, viršijantys asmenybės gebėjimą jiems priešintis, priverčia net ir labai diferencijavusįjį tarsi grįžti į genetinės šeimos emocinę sistemą, elgtis taip, lyg būtų nuo jos priklausomas.

Panašus požiūris į šeimos psichoterapiją yra ir I. Bašormenejaus–Nagio bei D. Ulricho. Jie rašo: „Vaikai, veikiami praėjusių kartų santykių konteksto, perima genetinės šeimos siūlomus vaidmenis ir atsakomybę už jų realizavimą“ [2, p. 175]. Asmuo, nukrypęs nuo šių vaidmenų, kurie gali būti ir nepakankamai aiškiai apibrėžti, ir kitų šeimos narių suvokiamas kaip pažeidęs psichologinių teisų bei įsipareigojimų pusiausvyrą, ir pats jaučia emocinį diskomfortą.

Nurodyti autoriai pažymi, jog asmenybė negali savarankiškai atsikratyti ankstesnių kartų konteksto, nutraukti emocinių priklausomybės ryšių su genetinė šeima, nes sąmoningai jų atsisakant pasąmonėje stiprėja kaltės jausmas dėl priskirtų/prisiimtų vaidmenų nevykdymo.

Tėvų bei iš tėvų perimtų ankstesniųjų kartų problemų savajame gyvenime netenka spręsti asmenims, išaugusiems bešališko teisingumo atmosferoje, turėjusiems suderintas pareigas ir teises arba gavusiems psichoterapinę paramą, kuri padėjo suderinti autentiškus išgyvenimus ir iš ankstesnių kartų perimtą emocinį kontekstą.

Paminėti požiūriai į šeimos psichoterapiją rodo ir esmingesnes psichologines problemas, kurios liudija tokios psichoterapijos poreikį. Tarp jų ryškiausios būtų:

- drastiški bandymai nutraukti ryšius su genetinės šeimos emocine sistema (pvz., pabėgimai iš namų vaikystėje ar paauglystėje, ryšių su genetinės šeimos nariais neigimas),
- drastiški bandymai atkurti psichologinį teisių ir įsipareigojimų, siejančių su genetinė šeima pusiausvyrą (pvz., susižalojimai, psichosomatiniai sutrikimai, po kurių asmuo tarsi įgyja teisę neberealizuoti tėvų planų),
- itin stiprus kaltės jausmas dėl genetinėje šeimoje priskirtų/prisiimtų vaidmenų nevykdymo.

Nurodytas psichologines problemas bei jų įsisąmoninimo lygį ir buvo bandoma atskleisti atliekant nuteistųjų iki gyvos galvos tyrimą.

TIRIAMIEJI IR TYRIMO METODAI

Nuteistųjų iki gyvo galvos tyrimas atliktas 1999 metais. Pradėjus tyrimą, šia bausme nuteistųjų buvo 54, baigiant – 58. Iš viso apklausta 49 tiriamieji.

Tyrime taikyti metodai: nuteistųjų socialinių–demografinių duomenų ir baudžiamųjų bylų analizė, nebaigtų sakinių testas, M. Liušerio spalvų testo sutrumpintas variantas (8 spalvinės lentelės), standartizuota apklausa pagal E. Berne'o klausimyną „Gyvenimo scenarijui“ išaiškinti [3, p. 345–376]. Tiriamieji taip pat laisva forma apibūdino savąjį psichologinio konsultavimo poreikį.

Taigi surinkti duomenys leidžia gana pagrįstai spręsti, kokia tirtų asmenų psichologinė būseną, anksčiau patirti psichologiniai sunkumai, svarbiausi „Gyvenimo scenarijai“, t.y. kokie to, ką asmuo siekia atlikti bei patirti savo gyvenime, elementai, jų ryšys su šeimos struktūra bei santykių šeimoje problemomis ir šių sudėtingų psichologinių darinių bei poreikio juos geriau kontroliuoti įsisąmoninimas. Šiame straipsnyje apžvelgiama tik ta tyrimų duomenų dalis, kuri tiesiogiai sietina su šeimos psichoterapijos problemomis.

TYRIMO REZULTATAI

Nuteistųjų iki gyvos galvos „Gyvenimo scenarijaus“ elementai svarbūs šeimos psichoterapijai

„Gyvenimo scenarijus“ – tai raidos programa, kuri lemia svarbiausius individo gyvenimo aspektus ir yra perimama ankstyvojoje vaikystėje sąveikaujant su tėvais“ [4, p. 105]. „Gyvenimo scenarijaus“ analizėje neretai svarbus yra gyvenimo pabaigos suvokimas. Nuteisimas iki gyvos galvos pats savaime tarsi apibrėžia nesuvaržyto reiškimosi sociume baigmę, todėl šiuo aspektu įvertinti nuteistųjų „Gyvenimo scenarijus“ yra tikrai pravartu. Surinkti duomenys yra stebėtinai vienodi ir liudija, kad dauguma nuteistųjų iki gyvos galvos (39 apklaustieji) negalėjo pateikti jokio savąjį gyvenimą apibendrinančio apibrėžimo, E. Berne'o žodžiais, „Antkapinės epitafijos“. 27 iš šių nuteistųjų „Gyvenimo scenarijaus“ pabaigą įsivaizduoja kaip visų ryšių nutrūkimą, kiti – kaip atsisveikinimą su artimaisiais (tėvais, žmona, vaikais) ar jų atsiprašymą. Pažymėtina, kad abi šios baigmės nenumato konkretaus laiko ar tikslų, kuriuos tiriamasis planuoja pasiekti.

Šeimos psichoterapijos požiūriu svarbesnės yra tėvų atsiprašymo ar įsivaizduojamo ryšio su jais nutraukimą rodantys atsakymai. Juos pateikė 34 nuteistieji. Taigi turime dvi nuteistųjų iki gyvos galvos grupes: pirmąją, didesnę, kurioje „Gyvenimo scenarijaus“ pabaiga kaip nors siejama su genetinė šeima, ir antrąją, mažesnę (15 apklaustųjų), kurioje tokių sąsajų nenustatyta. Sugretinę šias grupes pagal anksčiau minėtus šeimos psichoterapijos poreikį liudijančius požymius (stiprų kaltės jausmą, drastiškus bandymus nutraukti santykius su genetinė šeima ar atkurti emocinių įpareigojimų ir teisių pusiausvyrą), taip pat nustatėme esminių skirtumų tarp grupių. Priklausantieji pirmajai grupei pripažįsta savo ir genetinės šeimos ryšius, pripažįsta save kaip genetinės šeimos narį, pažeidusį šios šeimos taisykles, pakenkusį jai ir pan. Antroji grupė šiuos ryšius mažiau arba daugiau neigia (pvz., nuteistasis A. L. tvirtino, jog „Jau seniai gyvenu savo gyvenimą, nepalaikau ryšių su buvusiais giminaičiais, atsakau pats už save, o ne už juos“. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad A. L. tėvus, brolių ir kitus gimines apibūdina kaip „buvusius giminaičius“).

Gana daug informacijos apie nuteistųjų iki gyvos galvos požiūrį į genetinę šeimą suteikė jų atsakymai į nebaigtų sakinių testą [5, p. 67–70]. Naudotame testo variante 4 atsakymai interpretuojami kaip atsakymai, išreiškiantys požiūrį į tėvą, 4 – į motiną, 4 – į šeimą. Juos taip pat lyginome su 4 atsakymais, rodžiusiais požiūrį į kaltę.

Taigi buvo galima surinkti 58 nuteistųjų teiginius apie tėvą, motiną, šeimą ir 196 – apie jų išgyvenamą kaltės jausmą. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad apie tėvą nuteistieji pateikė 131 teiginį, apie motiną – 180, apie šeimą – 173, apie kaltę – 159. Jau vien šie skaičiai rodo, kad kai kurių nuteistųjų santykiai su tėvu buvo problemiški. Be to, pastebima atsakymų dalis

turėtų būti interpretuojama kaip psichologinė gynyba, bandymas išvengti buvusių šeimos santykių keliamų jausmų pripažinimo. Atsakymai „normalu“, „kaip visi“ ir pan. sudarė 46 proc. atsakymų apie santykius su tėvu, 31 proc. atsakymų apie santykius šeimoje ir 28 proc. atsakymų apie santykius su motina.

Didžioji dalis atsakymų apie požiūrį į kaltę irgi buvo gynybiški, dažniau atspindintys ne jausmus, o faktus (pvz., „sėdau“, „nuteisė“, „nužudžiau“). Kaltės jausmo ir šeimos santykių sąsajas galima išvelgti 24 atsakymuose (14,2 proc. visų atsakymų). Tarp šių atsakymų vyrauja rodantys kaltę motinai (pvz., „apvyliau, nuliūdinau motiną“). Tokių atsakymų buvo 12.

Nuteistiesiems iki gyvos galvos būdingas santykių genetinėje šeimoje suvokimas

Lyginant įvairiais metodais surinktus duomenis bei jų gavimo procedūras, visų pirma reikėtų pasakyti, kad nuteistųjų iki gyvos galvos psichologinė pozicija yra itin gynybiška. Jie bando neigti savo vaikystės patirties, santykių šeimoje ir esamos padėties ryšį. Todėl santykius genetinėje šeimoje apibūdina suprastintai, nurodo, jog šie buvę „normalūs“, „paprasti“, „kaip visų“ ir pan. Tačiau tik retas kuris bandė nors užuomina pagrįsti tokius tvirtinimus. Svarbu pažymėti, kad santykiai genetinėje šeimoje buvo apibūdinami atsiribojant nuo artimų giminių, brolių, seserų ir pabrėžiant ryšį su tėvais, dažniausiai motina. Tik šeši tiriamieji atsakymuose paminėjo seseris, o trys – brolius. Keletas iš šių atsakymų rodo galimą „susiaurinto“ genetinės šeimos santykių apibūdinimo priežastį. Antai nuteistasis J. T. rašo: „Tėvai visada labiau rūpinosi jaunesniu broliu, stengėsi, kad jam kliūtų viskas, kas geriausia. Kai pirmą kartą buvau nuteistas, jie sakė, kad Simas (nuteistojo brolis) niekada į kalėjimą nesės, nes moka gyventi“.

Pokalbiai su nuteistaisiais iki gyvos galvos parodė, kad dauguma jų (37) užaugo šeimoje, kuriose šeimos galvos vaidmenį atliko motina. Tai arba nepilnos, išsiskyrusios šeimos, arba šeimos, kuriose tėvas turėjo itin menką įtaką sprendžiant šeimos gyvenimo klausimus. Tėvo vaidmuo dažniausiai būdavo sumažėjęs dėl girtavimo ar teistumo. Galima konstatuoti, kad daugelyje šeimų, taip pat ir jaunų, motinos vaidmuo ir šiuo metu yra vadovaujamas [6, p. 72]. Tačiau nuteistųjų iki gyvos galvos atsakymai atskleidžia gana ryškia tendencija – jų genetinėse šeimose motina ne tik sprendė svarbiausius šeimos klausimus, bet ir ignoravo tėvą. Tokia šeimos santykių schema išryškėjo net 38 tirtų nuteistųjų pasakojimuose.

Apibendrinant juose atsiskleidusius šeimos santykių elementus, pirmiausia reikia išskirti nuteistųjų prisiminimus apie permainingą jų elgesio kontrolę vaikystėje ir paauglystėje, kai griežtus paklusnumo, sėkmės sociume reikalavimus staigiai keisdavo atlaidumas akivaizdiems prasižengimams. Tokia permaininga kontrolė yra susijusi su sumažėjusiu tėvo vaidmeniu genetinėse šeimose. Ji neišvengiamai provokuoja vaikų bandymus iširti leistinas elgesio ribas ir jų pažeidimų padarinius. Kadangi jie irgi yra permainingi, praradęs aiškius orientyrus vaikas konfliktiškai reaguoja į kiekvieną suvaržymą. Kaip rašo V. Biveris ir M. Volleris, permaininga vaikų elgesio kontrolė šeimoje tvirtai siejasi su emocine distancija tarp šeimos narių ir skatina arba maniakiško, arba konfliktiško charakterio tapimą [7, p. 89].

Savųjų psichologinių problemų ir jų sprendimo galimybių suvokimas

Nuteistiesiems iki gyvos galvos buvo pateikti keli klausimai (raštu), kuriais siekta išsiaiškinti, ar šie nuteistieji pageidauja psichologinės paramos, nori susitikti su konsultuojančiu psichologu ir kokias asmenines problemas norėtų su juo aptarti.

Apibendrinant nuteistųjų iki gyvos galvos atsakymus, visų pirma reikia pažymėti, kad nuteistieji, kaip ir gana didelė visuomenės dalis, nelabai skiria psichologo, psichoterapeuto, psichiatro ir gydytojo profesinės veiklos savitumus, todėl nepakankamai aiškiai suvokia, kokią pagalbą gali teikti vienos ar kitos srities specialistas.

Daugelis pageidavusiųjų susitikti su psichologu nurodė norą aptarti sveikatos pagerinimo bei neigiamų psichologinių būsenų įveikimo problemas (pvz., „verkiu be priežasties“, „jaučiuosi prislėgtas“, „jaučiu, jog važiuoja stogas“).

Kita dažniau minėta problema – santykiai su pataisos įstaigos administracija ir lengvatų įgijimas (pvz., „nežinau, kuo psichologas galėtų pagerinti mūsų savijautą. Geriau tegu įstaigos administracija sudaro sąlygas ilgalaikiams pasimatymams, kad galėtume pabūti su artimais ir brangiais žmonėmis“).

Tik kelis atsakymus galima interpretuoti kaip norą aptarti ir aiškiau suprasti ankstesnes, genetinėje šeimoje kilusias psichologines problemas (pvz., „norėčiau suprasti, kodėl manęs nekentė tėvas“, „nežinau, ar reikia atsiprašyti motinos, nes, manau, kad niekada jai nerūpėjau“).

Taigi apskritai nuteistuosius iki gyvos galvos galima apibūdinti kaip grupę, kuri neįsisažmonino šeimos psichoterapijos poreikio.

IŠVADOS

Nuteistieji iki gyvos galvos – tai nusikaltėliai, padarę itin sunkius smurtinius nusikaltimus. Todėl jų psichologinės situacijos ištyrimas yra naudingas sprendžiant ne tik šios nuteistųjų grupės, bet ir kitų nuteistųjų, kurie pagal padarytų nusikaltimų pobūdį gali būti lyginami su nuteistaisiais iki gyvos galvos, psichologines problemas.

Pateikti tyrimo duomenys atskleidžia esamą psichologinę nuteistųjų iki gyvos galvos situaciją ir jais galima remtis toliau atliekant tyrimus. Jie taip pat atskleidė kai kuriuos faktus, kurie yra svarbūs sprendžiant nuteistųjų asmenines problemas.

Nekelia abejonės, kad didelės dalies nuteistųjų genetinių šeimų santykiai skatino nepalankią jų asmenybės raidą. Antra vertus, surinkti duomenys neleidžia vienareikšmiškai teigti, jog ją lėmė kaip tik neišspręstos šeimos problemos. Atlikto tyrimo duomenimis, ne mažiau kaip 16 proc. nuteistųjų iki gyvos galvos turi emocinių problemų, kurias galėtų spręsti šeimos psichoterapija. Tikėtina, kad dar 30–35 proc. nuteistųjų ji galėtų būti naudinga.

Tačiau teorinė nuostata, kad kai kuriuos nemalonių išgyvenimų nulėmė nepakankamas atsiribojimas nuo genetinės šeimos emocinės sistemos, buvusių kartų psichologinio konteksto ir iš dalies ją patvirtinantys psichologinio tyrimo duomenys akivaizdžiai prieštarauja pačių nuteistųjų iki gyvos galvos požiūriui į patiriamus psichologinius sunkumus bei jų įveikimo galimybes. Dauguma nuteistųjų neįsisažmonina esamos padėties ir ankstesnės patirties sąsajų ir psichologinę pagalbą suvokia kaip esamų apribojimų sumažinimo galimybę.

□ □ □

LITERATŪRA

1. **Bowen M.** Family therapy in clinical practice. – New York, 1984.
2. **Baszormenyi–Nagi I., Ulrich D.** Contextual family therapy // Handbook of family therapy. – New York, 1981.
3. **Berne E.** What do you say after you say hello! (The psychology of human destiny). – New York, 1990.
4. **Berne E.** Games People Play (The psychology of human relationships). – New York, 1988.
5. **Лучшие** психологические тесты для профотбора и профориентации. – Петрозаводск, 1992.
6. **Navaitis G.** Lietuvos šeima: psichoterapinis aspektas. – Vilnius, 1999.
7. **Beawers W. R., Voeler M. N.** Family models // Family Process. – New York, 1983.

□ □ □

Familientherapie der Verurteilten durch die lebenslängliche Haft

Dr. jur. G. Navaitis

Rechtsuniversität Litauen

ZUSAMMENFASSUNG

Im Vortrag werden die wichtigsten Ergebnisse der Untersuchungen, die mit den zur lebenslänglichen Haftstrafe Verurteilten durchgeführt waren, angeführt. Die Untersuchungen fanden 1999 statt. Die angeführten Ergebnisse vertreten alle soziale Charakteristiken der zur lebenslänglichen Haftstrafe Verurteilten, klären manche psychologische Besonderheiten der Verurteilten auf sowie deuten auf die Probleme, die im Zusammenhang mit der psychotherapeutischen Hilfe für die Verurteilten entstehen.

Unter den bedeutendsten Schwerpunkten der vorgenommenen Untersuchung war die Beurteilung psychotherapeutischer Aussichten für die Verurteiltenfamilienangehörigen. In diesem Fall versteht sich die Familienpsychotherapie als Psychotherapie eines Individuums, wenn die früheren Erfahrungen seiner Kommunikation mit den Eltern bzw. mit den sie ersetzenden bedeutenden Personen erst aufgeklärt und dann korrigiert werden, wobei die Wege zur Persönlichkeitsreife des Individuums und dadurch zur Überwindung von persönlichen Konflikten und Problemen mit den Mitmenschen aufgeschlossen werden.

Es wird davon ausgegangen, daß Menschen, die in einer freundlichen und gerechten Umgebung aufgewachsen sind und in gleichem Maße sowohl Pflichten als auch Rechte hatten oder psychotherapeutisch je behandelt waren, was ihnen zum Harmonisieren von ihren aktuellen Seelenzuständen und den von früheren Generationen übernommenen emotionalen Kontexten weitgehend verholfen hat, in ihrem weiteren Leben nicht die vom Elternhaus übernommenen psychologischen Probleme zu lösen haben. Als wesentliche Merkmale für die Notwendigkeit der psychotherapeutischen Behandlung werden daher folgendes angesehen:

- drastische Versuche zum Abbruch von Beziehungen zu genetisch bedingter Emotionswelt der Familie (z.B. Fluchtversuche der Kinder und Jugendlichen, Ablehnung von Beziehungen zu den Angehörigen der genetischen Familie;*
- drastische Versuche zur Wiederherstellung vom psychologischen Gleichgewicht zwischen den Rechten und Verpflichtungen in Bezug auf die genetische Familie (z.B. Selbstverletzungen, psychosomatische Störungen, die die Person dazu 'berechtigen', die Pläne der Eltern nicht zu verwirklichen;*
- stark ausgeprägtes Schuldgefühl wegen der Nichtverwirklichung von Rollen, die von der genetischen Familie zugeschrieben bzw. von der Person selbst übernommen wurden.*

Die zur lebenslänglichen Haft Verurteilten sind die Täter mit besonders schweren Delikten. Die Untersuchung von ihrer psychologischen Situation ist daher nicht nur für die Lösung der psychologischen Probleme der o.g. Verurteiltengruppe, sondern auch für Lösung der psychologischen Probleme von anderen Verurteilten mit schweren Delikten. Die vorliegenden Untersuchungsergebnisse widerspiegeln den psychologischen Zustand der zur lebenslänglichen Haft Verurteilten und können als Stützpunkt für weitere Untersuchung genutzt werden. Die durchgeführte Untersuchung weist darauf hin, daß die konfliktische Gestaltung der Persönlichkeit auf die Situation in der genetischen Familie zurückzuführen ist. Über 16 % von untersuchten Verurteilten haben Probleme emotionalen Charakters, die durch Psychotherapiebehandlung gelöst werden könnten. Wir gehen auch davon aus, daß die psychotherapeutische Hilfe für weitere 30 bis 35 % von untersuchten Verurteilten nützlich werden könnten, dennoch die Verurteilten sind im Moment noch nicht bereit, die Hilfe dieser Art in Anspruch zu nehmen.